

# Kantanäkyfantasia suhteessaolon laadun määrittäjänä

Aili von Schulman

Sosiaalipsykologia

Helsingin yliopisto 2013

## Sisällysluettelo

|                                                        |    |
|--------------------------------------------------------|----|
| 1 Johdanto .....                                       | 2  |
| 2 Brittiläinen objektsuhdeteoreettinen viitekehys..... | 3  |
| 3 Superegon sisäistäminen .....                        | 8  |
| 4 Kantänäkyfantasian muunnelmia .....                  | 11 |
| 4.1 Sulautunut vanhempipari .....                      | 12 |
| 4.2 Suhteeton vanhempipari.....                        | 13 |
| 4.3 Väkivaltainen vanhempipari .....                   | 15 |
| 5 Siirtymä tyydyttävään suhteessaoloon .....           | 17 |
| 6 Pohdinta.....                                        | 21 |
| Lähteet:.....                                          | 22 |

## 1 Johdanto

Varhaiset psyykkiset prosessit ovat olleet erityisen kiinnostuksen kohteena psykoanalyttisessa keskustelussa sitten Freudin. Kiintymyssuhteen ja turvallisen seksuaalikehityksen merkitystä lapsen kasvuun ja kehitykseen korostetaan paljon, mutta varsinaisesti kantanäkyfantasiaan liittyvää tutkimusta, perehtyneisyyttä ja koulutusta on merkittävästi vähemmän. Suomessa kantanäkyfantasiasta on kouluttanut koulutuspsykoanalyttikko Riitta Hyrck.

Freud mainitsi kantanäyn ensimmäisenä kirjoitelmassaan *Erään lapsuuden historia vuonna* (1918), kuvaten esioidipaali-ikäisen lapsen havaintoa vanhempien seksuaalisuudesta lapsen ensimmäisten ikävuosien aikana. Myöhemmin Melanie Klein kuvasi kantanäkymielikuvien eli kantanäkyfantasioiden ajoittuvan myös esioidipaaliseen vaiheeseen, mutta hän ajoitti vaiheen alkamaan merkittävästi aikaisemmin, jo ensimmäisten elinkuukausien aikana. Kleinille keskeistä ei ollut, onko lapsi reaalisesti nähnyt vanhempiensa seksuaalista kanssakäymistä, vaan totesi lapsella olevan sisäsyntyinen kiinnostus fantasiaversioon elämänsä lähtökohdista. Klein myös nimesi tiedostamattomat fantasiat, jotka saivat keskeisen merkityksen hänen teorioissaan mielenrakenteesta.

Kantanäyillä tarkoitetaan lapsen konkreettista havaintoa vanhempien seksuaalisesta vuorovaikutuksesta, ja kantanäkyfantasialla piilotajuisia mielikuvia hedelmöitymisestä, syntymästä ja miehen ja naisen seksuaalisuudesta. Seksuaalisuuden herättämää liiallista ahdistusta vastaan lapsi suojautuu kehittämällä tiedostamattomia fantasioita tapahtuman selittäjäksi. Kantinäkyfantasioiden päätehtävä on antaa muoto hallitsemattomalle, viettien herättämälle ahdistukselle. Vanhempien keskinäistä suhdetta voivat kantanäkyfantasiassa kuvata myös muut ihmiset, eläimet tai hahmot ja kantanäkyfantasia näyttäytyy ihmissuhteiden lisäksi kaikessa vastaanottamisessa, yhteen liittämässä, havainnoimisessa ja oppimisessa. Kantinäkyfantasia kulkee mukana mielen sisäisenä mallina vuorovaikutuksesta, jonka mukaan tulkitsemme kahden- ja kolmenkeskisiä suhteessaoloja lähipiirissä ja myös koko sosiaalisessa elämässä. Aikuisen ihmissuhteissa kantanäkyfantasia näyttäytyy vastavuoroisuudessa ja suhteessa riippuvuuteen ja tarvitsevuuteen, erityisesti rakkaussuhteessa.

Ajattelen niin, että kantanäkyfantasiaa voisi kuvata myös biologian termin sosiaalisen toiminnan siittönä ja munasoluna. Lapsen psyykkinen kasvu ja kehitys etenee tunnesuhteissa tapahtuvien sisäistysten kautta. Tässä sisällyttäjä-sisällytetty kytköksessä 'hedelmöitty' ja rakentuu lapsen mieleen vuorovaikutushypoteesi, oletettava malli, jonka varassa lapsi toimii ja tulkitsee suhteessaoloja myöhemminkin. Prosessi etenee osaobjektitasoisesta suhteesta olostä kokonaisobjektisuhteisiin ja

suhteeseen ulkoisen todellisuuden kanssa. Mielestäni jo arkaaisella superegolla (Klein 1926) on merkittävä rooli mielen sisäisten suhteiden rakentumisessa, ja kantanäkyfantasian säätelijänä. Sisäistettyjen vanhempien keskinäiset suhteet sääntyvät superegolle alisteisina, sen ankaruutta tai sallivuutta seuraillen. Sisällyttämisprosessissa alkaa kehittyä myös lapsen kyky käyttää mieltään tunteiden käsittelyyn, ajatteluun ja havainnointiin, sekä maailmankuvan ja ihmiskäsityksen hahmottamiseen.

Tässä työssä pyrin havainnollistamaan sitä, kuinka mielen sisäisen vanhempiparin muoto sävyttää ja merkitsee kaikenlaista suhteessa oloa. Kuvaan kantanäkyfantasiaa brittiläisen objektisuhdeteoreettisen viitekehyksen valossa, missä keskeisenä pidetään elämän- ja kuolemanvietin käsitteitä, erityisesti viettien objektisuuntautuneisuutta ja ambivalenssia rakkauden ja vihan tunteiden välillä. Tässä viitekehyksessä ihmisellä ajatellaan olevan psyykkinen sisäinen todellisuus, joka on laajalti tiedostamaton ja on yhtä merkitsevä ja läsnä oleva kuin ulkoinenkin todellisuus. Tiedostamatonta todellisuutta voidaan ymmärtää symboleiden ja unien avulla, ja se näyttäytyy myös taiteessa. Näissä ajalisissa ja sivumäärällisissä rajoissa valitsin jättää työn ulkopuolelle sukupuolten välisten kehityksellisten erojen ja oraalisen ja anaalisen vaiheen erityispiirteet. Myös isän rooli kolmannen asemassa jäi kiinnostavuudestaan huolimatta työssä vähäiselle huomiolle.

Lähteissä keskeisiä teoreetikkoja ovat Britton, Steiner, Segal, Bion ja Caper. Lisäksi Igra, McDougal ja Hyrek tuovat omaa syvää teoreettista ymmärrystä tekstiin. Teoreetikot kommentoivat toistensa ajattelua usein ristiin, sillä kaikkia heitä yhdistää kleinilainen teoriaviitekehys taustalla ja teoreettisen pohdinnan tavoitteena oleva pyrkimys kehittää post-kleinilaista ajattelua eteenpäin.

*Seitsemän merta kavalaa, seitsemän pimeää majakkaa.  
Tämä tuntematon, mentävä on sielua piinaa, ikävä loputon!  
Oi, Aurora; kaikkiko katoaa? Oi, Aurora,  
etkö jättäisi vähän valoa?*

- Mikko Kuustonen

## 2 Brittiläinen objektisuhdeteoreettinen viitekehys

Melanie Klein (1882–1960) on brittiläisen objektisuhdeteorian alulle panija, jonka teorioita ovat kehittäneet eteenpäin monet hänen seuraajansa. Kleinilaisessa objektisuhdeteoreettisessa viitekehyksessä tiedostamattomien fantasioiden merkitys ihmismielen ymmärtämisessä nousee korostetusti esille. Kleinin teorat tiedostamattomista fantasioista saivat alkunsa hänen tutkiessaan lasten leikkejä psykoanalyysissa. Lapset toivat leikkiin liittyvissä fantasiamateriaalissa esiin

ihmissuhteisiin liittyviä peruskysymyksiä. Äidin ruumis saattoi olla toisaalta kaiken hyvän lähde ja toisaalta kateellisen hyökkäyksen kohde. Äidin ruumissa saattoi olla vielä syntymättömiä lapsia tai vaikkapa isän penis, joka vei äidin huomion pois hänestä. Lasten leikeissä korostui huoli vanhempien keskinäisestä suhteesta. (Hyrck 2012.)

Lapsen varhainen sisäinen maailma on aktiivista sosiaalista toimintaa ja rakentumista. Kaikki mentaalinen toiminta tapahtuu suhteessa johonkin, objektiin, sisäiseen tai ulkoiseen, ja näistä objektisuhteista muodostuu emotionaalisen elämän perusta. Rakkaus, viha, fantasiat ja ahdistus ovat myös toiminnallisia alusta alkaen ja linkittyvät objektisuhteisiin. Vauvan suhde ulkoiseen maailmaan perustuu projektio- ja introjektioprosessien käyttöön. Sandor Ferenczi (1909) käytti ensimmäisenä introjektion käsitettä, yhdistäen oraaliset impulssit introjektioon ja anaaliset projektioon. Kleinin mukaan rinta ja penis ovat lapsen oraalisen halun ensiobjekteja. Varhaisessa äidin rinta on lapsen keskeinen sisäinen objekti, jonka hän sisäistää itseensä ja johon hän myös projisoi vihansa ja rakkauden tunteensa. Lapsi sisäistää itseensä äidin rinnan, johon hän projisoi vihan ja rakkauden tunteensa. Sisäistyneet objektimielikuvat muodostuvat lapsen mielessä ensin suhteessa ulkoiseen äitiin, mutta myös suhteessa isään ja muihin läheisiin ihmisiin. Sisäiset objektit syntyvät reaktiona hyvän ja pahan olon tunteisiin, ja siksi niihin liittyy vahva emotionaalinen lataus. Kokemukset tallentuvat lapsen mieleen, ja niiden perusteella lapsi luo suhteessaolon mielikuvia joko hyvän tai pahan objektin kanssa. Lapsi selkiyttää omien impulssien ja ulkoisen todellisuuden kaaosta jakamalla sekä objektin että itsen prosessin aikana hyviin ja pahoihin, ideaalisiin ja vainoaviin, pyrkien projisoimaan pahan itsen ulkopuolelle. Hän elää ideaalisen tilan fantasiamaailmassa, vainoavan maailman uhkaamana ja vihaamana. Tämä maailmaa voisi kuvata pirstaleiseksi. Ulkoisen objektin sisäistyessä syntyvä mielikuva ei koskaan vastaa täysin ulkoista objektia, vaan on lapsen oman sisäisen maailman sävyttämä versio siitä. Keskeinen asia sisäisen maailman tunnelman kannalta on, samaistuuko lapsi pääasiassa hyviin vai pahoihin objekteihin. Hyväkin rinta voi lapsen mielessä muuntua pahaksi, mikäli lapsi ennen sisäistämistä projisoi siihen oman aggressionsa. Tässä vaiheessa lapsi vielä 'ajattelee' ruumiillaan. Myöhemmin varhaiset sisäistykset muuntuvat uusien kokemusten kautta läheisissä ihmissuhteissa, vieläpä aikuisuudessa, erityisesti rakkaussuhteissa. Objektien sisäistäminen on koko elämän ajan jatkuva tiedostamaton psyykinen prosessi, jonka lähtökohta on vahvimmillaan vauvan imemisvaiheessa. (Hyrck 2006, 244–250.)

Kleinin mukaan lapsella on jo syntyessä hauras ego, joka reagoi ulkoisiin ja sisäisiin ärsykkeisiin. Ego on selfin organisoinut osa, jonka toimintaan impulssit vaikuttavat, ja joita ego pyrkii kontrolloimaan torjunnan keinoin. Self kattaa koko persoonallisuuden sisältäen egon ja viettielämän.

Sekä egon että selfin toiminta on pääosin tietoista, mutta molemmilla on myös itseltä kätkössä oleva tiedostamaton alueensa. Sisäisessä maailmassa egon tiedostamaton osa on suhteessa sisäisten objektin kanssa. Lapsen kehittymättömään egoon vaikuttavat vahvasti tiedostamattomasta nousevat impulssit, elämän- ja kuolemanvietti. Ego pyrkii suojautumaan kuolemanviettiä vastaan, ja tässä prosessissa tarvitaan elämänvietin ja sisäistetyn hyvän objektin tukea. (Hyrck 2006, 251, 253.)

Tiedostamattomat fantasiat luovat symboleille ja niiden rakenteille eli sisäisille objekteille ainutlaatuisen mahdollisuuden muuntua ja rikastaa toisiaan. Kyky symbolisoida persoonallisuutta kehittäväällä tavalla kehittyy lapsen tietoisien ja tiedostamattoman ajattelun vuorovaikutuksessa. (Igra, 2006, 90, 97.) Segal kuvaa symbolin muodostuksen alkavan paranoidis-skitsoidisessa positiossa symbolisena rinnasteisuutena (*symbolic equation*) ja muuttuu depressiivisessä positiossa symbolin edustukseksi (symbol proper). Paranoidis-skitsoidisessa positiossa osa egoa on projisoitu ulos ja identifioitu täysin objektin kanssa. Symbolisaatio on kolmiosainen suhde itsen (self), objektin ja symbolin välillä, joten jos oleellinen osa egoa identifioituu objektin kanssa, tämä kolmiosainen suhde ei voi olla olemassa vaan muuntuu kahdenkeskiseksi suhteeksi. Depressiivisessä positiossa objekti koetaan menetetyksi, sitä surraan ja symboli tuo menetetyn jälleen läsnä olevaksi sisäisenä objektina. Konkreettinen symbolisaatio perustuu patologiaan, jossa kaikki erillisyys ja konfliktit tulee kielletyiksi. Sitä vastoin, kun objektin erillisyys tunnistetaan, kuten depressiivisessä symbolisaatiossa, symbolisaatiosta tulee kaiken luovuuden perusta. (Segal 2007, 54.) McDougal (1995) liittyy symboliin ja symbolisaatioprosessiin sukupuolten erilaisuuden toistensa täydentäjinä: Symboli-sana tulee kreikan sanasta symbolon, joka tarkoittaa objektia, jonka oli kahtia leikattuna tarkoitus toimia tunnusmerkkinä kahden ihmisen välillä, joilla kummallakin oli puolet symbolonista. (McDougal 1995, 31.)

Klein kuvaa lapsen olevan hyvin utelias äidin sisäisestä maailmasta, ruumiin sisällöstä, joka fantasioissa sisältää monia objekteja, ja myös peniksen ja isän. Uteliaisuus linkittyy aggressioon, ja johtaa yritykseen tunkeutua äidin sisään, ja varastaa ja tuhota kateuden voimalla oraalisesti ja anaalisesti näitä rikkauksia, jotka ovat häneltä kiellettyjä, kuten suhteen penikseen/isään. Mitä nuorempi lapsi on, sitä väkivaltaisempia, kauhistuttavampia ja pirstaloituneempia fantasiat ovat. Lapsen fantasioissa äiti ja objektit hänen sisällään voivat myös kostaen hyökätä hänen kimppuunsa. (Spillius, ym., 2011 s. 108–111.)

Kleinin ajattelussa ihmisen kasvu ja kehitys tapahtuu vaihteittain positiodien kautta. Nämä tilat edustavat eriasteista egon integraatiota ja eroavat toisistaan ahdistuksen luonteeseen, objektisuhteiden sisällön ja defenssien suhteen. Ahdistus, symbolismi ja fantasia ovat kiinteässä yhteistyössä

keskenään ja vaikuttavat toisiinsa, ollen toinen toisensa tuote. Ego käyttää puolustusmekanismeja suojakeinoina ylenmääräistä ahdistusta vastaan. Klein piti ahdistuksen tunnistamista hyvin tärkeänä ja näki, miten sen lievittäminen vapauttaa psyykkisiä voimavaroja ja edistää kasvua. Paranoidis-skitsoidinen positio kuvaa varhaista, osaobjekti tasoita psyykkistä tilaa, jossa ahdistus koskettaa itseä ja hengissä selviytymistä. Tällöin lapsi suojautuu itsen ja objektin lohkomisella hyviin ja pahoihin. Depressiivinen positio kuvaa myöhempää kokonaisobjektitasoista tilaa, jota leimaa tietoisuus, että nämä aikaisemmin projisoidut hahmot eivät ole pirstottavissa toisistaan erilleen, vaan vihattu ja idealisoitu objekti ovatkin saman objektin eri puolia. Tällöin keskeistä on huoli objektin säilymisestä. Positiot elävät jatkuvana vaihteluna elämän kuluessa, eikä depressiivistä positiota voida koskaan täydellisesti läpityöstää. (Rusbridger, 2004.) Britton on todennut, että depressiivinen positio ja oidipaallinen prosessi ovat sisäkkäisiä siten, että Oidipus kompleksi tulee ratkaistuksi depressiivisen position läpityöstämisessä ja depressiivinen positio Oidipus kompleksin läpityöstämisessä (Britton, 1998, 29). Mielestäni kantanäkyfantasia linkittyy paranoidis-skitsoidisen position kanssa siten, että ne ovat yhtäaikaaisesti voimassa.

Sisäisiä objekteja voidaan ajatella olevan kahta tyyppiä: paranoidis-skitsoidisessa identifikaatiossa tiedostamattomasti uskotaan objektin olevan konkreettisesti itsen sisällä, kun taas depressiivisessä identifikaatiossa ymmärretään sisäistetyn objektin olevan mielen sisällä ja todellisen objektin olevan kauempana, erillisenä. Molempia kuitenkin kutsutaan sisäisiksi objekteiksi. (Caper, 1999, 97.)

Grotstein sanoo, ettei lapsi tarvitse niinkään objektia itseään, vaan kokemuksen objektin kanssa; tunnesuhteessa äidin kanssa lapsi pyrkii selvittämään, kuka hän on ja mitä hän tarvitsee. (Grotstein, 2007, 49). Bion kuvaa äidin ja lapsen välisen normaalin vuorovaikutuksen perustuvan projektiiviseen identifikaatioon, ajattelua edeltävään primitiiviseen kommunikaatioon. Lapsi projisoi primitiivisiä kipeiden kokemustensa elementtejä äitiin, kokien niiden menevän konkreettisesti äidin sisälle. Äiti ottaa vastaan lapsen lähes somaattistasoista tunneviestintää, sisällyttäen psyykkisesti lapsen ahdistuksia itseensä ja muokaten niitä mielessään, ja palauttaen projisoidut tunteet lapselle paremmin siedettävässä muodossa. Tällöin lapsi kokee hahmoa vailla olevien kokemusten tulleen säilötyiksi (*contain*) ja muokatuiksi, ja samaistuu äidin kykyyn säilöä ja muokata noita vaikeita tunteita ajatuksiksi, tunteiksi ja symboleiksi. Tällainen projektiivinen identifikaatio on lapsen ensimmäinen pyrkimys hakeutua vuorovaikutukseen, mikä puolestaan nostaa äidin ja lapsen välisen suhteen erittäin tärkeäksi. Jos äiti epäonnistuu tässä sulatustehtävässään, eikä kykene ottamaan lapsen tunteita vastaan, lapsi sisäistää pahan läsnäolon tunteiden käsittelykyvyn sijaan, jolloin lapsen somaattistasoiset kipeät kokemukset pysyvät ennallaan eikä niitä voida käyttää symbolisaatioon; ne

voidaan vain poistaa mielestä torjumalla tai projisoimalla. Tällöin äiti antaa lapselle kuvan maailmasta, joka ei halua tuntea lasta ja joka ei halua tulla tunnetuksi. Brittonin mielestä sisäistämättömät mielen sisällöt siirtyvät ruumiiseen, havaintojen alueelle tai toiminnaksi eli toisin sanoen psykosomaattiseksi toimintahäiriöksi, hallusinaatioksi tai oireelliseksi käytökseksi. (Britton, 1998, 22–23.)

Tällainen projektiivinen identifikaatio on lapsen ensimmäinen hakeutuminen vuorovaikutukseen, mikä puolestaan nostaa äidin ja lapsen välisen suhteen erittäin tärkeäksi. Projektiivisessa identifikaatiossa voidaan erottaa ns. terve ja patologisoitunut sävy. Normaalissa projektiivisessä identifikaatiossa projektio ei ole niin hyökkäävä, pirstova ja väkivaltainen, ja siirtymä depressiiviseen positioon on herkempi. Myös omnipotenssi ja kuoleman vietti liittyvät patologiseen projektiiviseen identifikaatioon. (Segal 2007, 54–55.)

Jotkut primitiiviset fantasiat säilyvät tiedostamattomassa hyvin arkaaisessa muodossa. Ne voivat tunkeutua sieltä kontrollin läpi minän toimintaan vaikkapa unessa, päihteiden käytön seurauksena, psykoosissa tai liiallisen stressin seurauksena. Tällöin niihin ei kuitenkaan suhtauduta fantasioina vaan ikään kuin tosiasioina. (Britton 2003, 76.) Projektiivisessa identifikaatiossa voidaan erottaa niin sanottu terve ja patologisoitunut sävy. Normaalissa projektiivisessä identifikaatiossa projektio ei ole niin hyökkäävä, pirstova ja väkivaltainen, ja siirtymä depressiiviseen positioon on herkempi. (Segal 2007, 54–55.) Varhaisen materiaalin esiin tuleminen ei ole vain satunnaisilmiö, vaan psykoterapiassa ja psykoanalyysissa varhaista materiaalia ja tiedostamattomia fantasioita pyritään nostamaan tietoisuuteen tarkoituksenmukaisesti tutkittavaksi ja persoonallisuuden dynamiikan ymmärtämiseksi.

Freud käytti käsitettä *Nachträglichkeit*, *jälkikäätisyys*, (oma suomennos) yrittäessään selventää ajan kaksisuuntaisuutta, nykyisyydestä menneisyyteen ja menneisyydestä nykyisyyteen sekä trauman muuntumista tässä. Ensimmäinen subjektin kokema näky tallentuu sisäisesti ja tämä sisäinen tallenne järjestää asiat niin, että muistosta tulee trauma vasta myöhemmin. Tästä esimerkkinä on Susimiehen uni, joka toimii ”traumaattisena viettelynä” ikään kuin ”ensimmäisen trauman muunnoksena” tai sen esiin nostajana. (Marion, 2011.) Ymmärrän tämän siten, että varhaisessa koetut ahdistavat, kiihottavat tai kauhistavat tunteet sisäistyvät mieleen, vaikka lapsella ei olekaan kognitiivista kapasiteettia kokea ”traumaa”. Kantänäyn ja / tai kantanäkyfantasian kivuliaisuus tulee esille vasta myöhemmin, uuden tilanteen nostaessa tunteet jälleen koettaviksi.

Bion korostaa ajattelumekanismien tulevan esiin vastasyntyneellä 'esi-ymmärryksenä' (*preconception*), että 'jokin sopii yhteen jonkin toisen kanssa' (suu-nänni). Bion kuvaa ajatusta esi-

ymmärryksen ja poissaolon kohtaamisella, kun lapsi pettyy nännin ollessa poissa. Ajattelun syntymiselle keskeisen tärkeää on kyky sietää pettymys, ja siten sietää rinnan poissaolo, joka koetaan pahana. Jos lapsi on kykenevä käsittelemään pettymyksen, tästä 'puutteesta' (*'non-thing'*) tulee hänelle ajatus. Ellei lapsi kykene käsittelemään pettymystään, hän pyrkii pääsemään eroon 'pahasta' objektista projektiivisen identifikaation avulla. (Lagos, 2007.) Tapa, jolla lapsi käsittelee pettymystä, joko kieltämisen tai mukautumisen kautta, määrittelee hänen henkisen kasvunsa ja autenttisen olemisensa. Tässä merkittävää on, kuinka lapsi on voinut kokea tulleen psyykkisesti vastaanotetuksi ja kuinka vanhempi on voinut toimia hänen tunteidensa sisällyttäjänä ja muokkaajana varhaisessa vaiheessa. (Grotstein, 2011 s. 66.)

### 3 Superegon sisäistäminen

Sisäisen maailman keskeisin sisäistetty hahmo, superego, syntyy introjektion ja projektion välisessä vuorovaikutuksessa vanhempien sisäistämisen yhteydessä. Kleinin ajattelussa superego alkaa muotoutua heti elämän alussa, ollen aluksi hyvin ankara. Superego sulautuu egoon, ja ego vastaa superegon vaatimukseen ilmaista aggressiivisia tai libidinaalisia impulsseja. Tässä prosessissa erottuvat tietoisuus ja tiedostamaton toisistaan; tiedostamattomaan säilötään se, mitä superego ei halua havainnoida. Kehityksen myötä superego voi inhimillistyä, jolloin kauhistuttavimmat sisäiset objektit tuhoavuuksineen lohkoontuvat superegosta ja asettuvat syvälle tiedostamattomaan, niin sanottuna arkaaisena superegona, eivätkä enää ole osa toimivaa superegoa. Tämä lohkottu, muuhun persoonaan integroitumaton osa uhkaa sisäistä tasapainoa kuitenkin stressitilanteissa, jolloin suojamekanismien pettäessä tiedostamaton mielensisältö tunkee tietoisuuteen. (Spillius, ym., 2011, 147, 158–159.) Arkaainen superego koetaan konkreettisesti olevan itsen sisällä, oman mielen lukijana ja kontrolloijana. Tällä syvemmillä tasolla superegon toimintaa ei koeta mentaalisenä, rationaalisenä tai kriittisenä ajatteluna, vaan arkaaisen superegon viestejä voi pikemminkin olla vaikea erottaa harhakuvitelmista. Koemme superegon siihen samaistumisen kautta osana itseä, 'omaisuutenamme', mutta koemme itsemme myös superegon 'omaisuutena'. Primitiivinen superego voi tuottaa voimakasta hyvänolon tunnetta tai euforiaa yhtä hyvin kuin ahdistusta, kauhua ja vainotuksi tulemisen tunnetta. (Caper 1999, 99–100.)

Britton kuvaa superegon rakenteena, 'vallattuna paikkana mielessä'. Hän myös erottaa egon ja superegon arviointikyvyn toisistaan; egon tehtävänä on antaa realistinen, kokemukseen perustuva arvio ja superegon moraalinen arvio. Emme siten ole vain tietoisuuden arvioimia, vaan myös tietoisuutemme tulee tulla arvioiduksi. Britton erottelee, että depressiivinen syyllisyys eli 'syyllisyys

kipu' perustuu realistiseen käsitykseen vahingosta ja sen korjaamisesta, ollen egon omaa kokemusta, kun taas paranoidis-skitsoidisen position 'syyllisyys pelon' hän liittää superegoon sisäisenä vainoavana syyttäjänä. Egon ottaessa vastuuta superegon voima vähenee ja sen mustavalkoiseen ajatteluun perustuvasta vallasta voidaan vapautua. Freudia mukaillen voidaan sanoa, että id on totaalisen moraaliton, ego pyrkii moraalisuuteen ja superego voi olla super-moraalinen ja voi tulla idin tavoin moraalittoman julmaksi. Jos ajatellaan, että lapsi sijoittaa ideaalisen itsen vanhempiin projektiivisen identifikaation kautta, ja sitten sisäistää sen itseensä, niin itseideaali ja vanhempien ideaali olisi yksi ja sama. Lapsen superegoa ei kuitenkaan mallinna varsinaisesti vanhempi vaan vanhemman superego, joka vastaavasti on sukupolvelta toiselle siirtynyttä fantasiamateriaalia vanhemman sisällä. Superegon ulkoiseksi edustukseksi nimetään Jumala. (Britton, 2003, 101, 105–111.)

Britton kuvaa myös miten ego taistelee jatkuvasti superegon kanssa. Egon lohkoutuminen nostaa esiin superegon, jolloin ego ottaa itseensä hyvät, rakastetut ja rakastavat puolet ja kohdentaa lohkotulle osalle pahat, vihaavat ja vihatut puolet. Vihamielistä lohkottua sisäistä objektia voi muokata ja inhimillistaa vain rakkaus. Niinpä rakastavien isän ja äidin sisäistäminen on psyykkisen kehityksen kannalta erittäin tärkeää, jotta potentiaalista tuhoavaa superegoa voidaan muokata ja sen vihamielisyyttä vaimentaa. Voitaisiin ajatella, että ikään kuin superego mallintaisi vanhempaa, jonka hellä rakkaus ympäröi lapsuuden aivan ensimmäisiä vaiheita. Tätä rakkauden vastaanottamista mutkistaa lapsen kateus vanhempien kykyjä ja luovuutta kohtaan, kuin myös vanhempien mahdollinen kateus lapsen henkilökohtaisia valmiuksia ja luovuutta kohtaan lapsen pyrkinessä erillistymään. Sisäistynyt, varhainen, kateellinen superego jarruttaa egon kehitystä ja luovuutta. Jos todelliset vanhemmat ovat vihamielisiä ja kateellisia, siitä tulee tämän sairaalloisen sisäisen objektin ulkoinen projektio ja siten sen ruumiillistuma. (Britton, 2003, 119–120.)

Steiner kuvaa superegon toimintaa siten, että ollessaan suhteessa haluttuun objektiin (äiti) lapsi tunnistaa kolmannen, tarkkailevan objektin läsnäolon (isä). Lapsi kokee isän arvioivan lapsen suhdetta äitiin. Steinerin mielestä epätydyttävä suhde äidin kanssa johtaa syyllisyyteen omista pettymyksen aiheuttamista vihan tunteista objekteja kohtaan. Kun lapsi on tunteineen isän katseen alla, hän alkaa hävetä. (Steiner, 2011, 30-31.) Hyrck puolestaan korostaa häpeävalmiuden synnynäisyyttä, ja että häpeä voi olla myös puhtaasti sisäisen maailman kokemus, mikäli yhteys hyväksyvään sisäiseen objektiin on uhattuna. Vuorovaikutuksessa häpeä nousee, kun lapsi kokee itsensä torjutuksi, hylätyksi ja kelpaamattomaksi äidille. Lapsi häpeää vastavuoroisuuteen liittyvää toivettaankin, tullen tuskallisen tietoiseksi itsestään ja kyvykkyytensä rajallisuudesta. Lapsi häpeää

myös omaa seksuaalisuuttaan, pienuuttaan ja erilaisuuttaan suhteessa vanhempaan. Erilaisuus muuntuu väärän- ja oikeanlaisuuden pohdinnaksi. Häpeän synnyttämässä äärimmäisen yksinäisyyden ja rakkaudettomuuden kokemuksessa lapsi haluaa eroon häpeän aiheuttaneesta tarkkailevasta objektista. (Hyrck 2009.) Tästä esimerkkinä seuraava potilastapaus:

*Äärimmäisen ahdistunut, läheisiin ihmissuhteisiin kykenemätön nuorimies Max kertoo isän olleen väkivaltainen äitiä ja lapsia kohtaan ja kuvaa äidin olleen henkisesti heikko, alistuva ja masentunut. Vanhempien seksiaktiin liittyi isän tapa tulla rehvastellen esittelemään penistään lapsille. Max oli hävennyt sekä isän käytöksen vuoksi että oman peniksensä pienuuden vuoksi. Aikuisena Max kertoo kamppailleensa ”koko elämänsä” seksuaalisuuden herättämää kauhua, häpeää ja syyllisyyttä vastaan.*

Kolmiosuhteessa isä-äiti-lapsi isään sijoitetaan voima ja auktoriteettius, tuomio ja rangaistus, pahimmillaan kastration pelko ja kuoleman ahdistus. Kehuminen tai häpeä, palkkio tai rangaistus ovat tarkkailevan objektin toimintoja, jotka muovaavat superegoa. Tämän kolmannen autoritäärisen objektin sisäistäminen antaa superegolle sen vainoavan ja nöyryyttävän laadun. Häpeä myös säätelee superegon toimintaa ja estää sen kehitystä ja kypsymistä myöhemmässä vaiheessa. Tarkkaileva objekti on usein alkuperäisobjektin tarkkailevan osan sisäistys (äidin silmät), ja alkuperäisobjekti voi vaihtua olemaan tarkkailevaobjekti, jolloin sen nostattama häpeä sekoittuu syyllisyyden kanssa. Myös häpeä ja kateus voivat sekoittua. Katseella on merkittävä rooli molemmissa tunteissa; 'paha silmä' usein symboloi kateutta, ja uhkaa nöyryyttää. Tällöin puhutaan minuutta tuhoavasta superegosta. Perversioissa ja pornografiassa tämä näyttäytyy siten, että ikään kuin kostetaan nöyryytetyksi tulemisen kokemusta. Terve uteliaisuus voi muuntua tirkistelyksi, tai tirkistely voi kääntyä itsensä paljastamiseksi, kun halutaan kostaa oma pienuuden tunne. Perversion ja pornografian tavoitteena on tulla ihailluksi ja kadehdituksi objektiksi, kun oma syyllisyys on sietämätöntä, katumuksen ja korjaamiskyvyn puuttuessa. (Steiner, 2011, 30–31.)

Jos lapsen kokema nöyryytys on liian tuskallinen ja erillistyminen objektista tulee sietämättömäksi, lapsi pyrkii luomaan läheisyyttä uudelleen katseellaan kieltäen tietoisuuden erillisyydestä. Projektio ja introjektio välittyvät silmien kautta, ja katse myös lävistää. Katsetta käytetään sekä havaitsemaan toinen kokonaisuutena, että hänen sisälleen pääsemiseen ja samaistumiseen hänen kanssaan. Katseen kautta lapsi myös projisoi epämieluisia kokemuksia äitiin, ja äidin katseessa hän voi nähdä projektiot jälleen kauhistuttavina (ellei niitä ole sulatettu). (Steiner, 2011, 38, 43.) Britton kuvaa tällaisen erillisyyttä kieltävän suhteessaolon muodon olevan 'narsistinen tila' suhteessa sekä sisäisiin että ulkoisiin objekteihin. Ideaalinen suhde itsen ja egoideaalin välillä sivuuttaa egon ja superegon välisen

suhteen muodostaen narsistisen rakkauden yhdistämät sisäiset 'sielun kaksoiset'. Tämän pyrkimyksen pääasiallinen motivaatio on toiseuden tuhoaminen, suojautuvuuden tai tuhoavuuden nimissä. (Britton, 2003, 154.)

Klein kehitti ajatteluaan superegon pysyvyydestä, päätyen lopulta hahmotelmaan, että kehityksen mukana superego voi myös kehittyä, mutta tällöin kauhistuttavimmat sisäiset objektit tuhoavuuksineen eivät enää olisi osa superegoa, vaan lohkoontuisivat ja asettuisivat tuolloin mielen eri alueelle syvällä tiedostamattomassa, säilyen integroitumattomina normaalikehityksessä. Tämä lohko, muuhun persoonaan integroitumaton osa uhkaa kuitenkin henkistä tasapainoa, kun stressitilanne johtaa kyvyttömyyteen ylläpitää splittii. (Spillius, ym., 2011, 159.)

Bion puhuu erittäin moralistisesta superegosta kehitystä estävänä objektina, negatiivisena sisällyttäjänä. Mikäli äiti ei voi sietää lapsen tunteellisia hyökkäyksiä, eli projektioita ja vihanilmaisuja, vaan vastaa niihin vihalla, lapsi sisäistää negatiivisen sisällyttäjän. Tämä primitiivinen 'super' ego näyttäytyy lapsen mielessä patologisena suojaavana agenttina. Koskapa lapselta puuttuu vastaanottavainen, sisällyttävä äiti, tämä erittäin ankara ja rankka superego tarjoaa sadistista turvaa nyt masokistiselle lapselle, joka tulee riippuvaiseksi tästä oletetusta turvasta. Demonisoitu lapsi sitten sisäistää valikoivasti pahuutta tarvitun objektin sietämättömistä puolista, samaistuu niihin ja säilyttää siten riippuvuuteen kykenevän objektin. Tähän liittyy myös samaistuminen aggressioon. Tällaista tapaa usein erittäin traumatisoituneilla henkilöillä. (Grotstein, 2007, 154.) Tämä näyttäytyy myös parisuhteissa, joissa väkivallan uhri ei lähde suhteesta vaan toteaa: "Onpahan edes joku kanssani."

## 4 Kantanäkyfantasian muunnelmia

Bion kuvaa alkeellista mielentoimintaa (*proto-mental-phenomena*) olevan jo sikiövaiheessa (Grotstein, 2007, 258). Bion sanoo ensimmäisen kognition olevan käsitys yhteydestä (nänni-suu), ja kantanäkyfantasian voidaan ajatella olevan mukana tuossa 'yhteys' -käsityksessä, ollen myötäsyttyistä tietoisuutta. Bion kuvaa myös alkeellisen mielentoiminnan tason avautuvan aina ihmisten välisessä kohtaamisessa syntyvässä "emotionaalisessa turbulenssissa" (emt, 192, 194).

Klein kuvaa kantanäkyfantasiaa sisäisenä sabluunana, jonka ulkoiset tapahtumat täyttävät, ja joka antaa muodon sisäisille kokemuksille (Britton, 1998, 122). Suhteessaolon fantasioiden sisältöön lapsen mielessä vaikuttavat perimässä saatujen viettien lisäksi ulkoisten objektien tapa olla suhteessa lapseen ja lapsen sisäistykset näistä suhteista. Näin syntyneet fantasiat ovat aluksi osaobjektitasolla,

rinta ja penis, kunnes prosessin kautta saavat kokonaisobjektin muodon, äiti ja isä. Sisäiset objektit ovat myös suhteessa toisiinsa; kantanäkyfantasia on tällainen sisäisten objektien keskinäinen suhde. (Hyrck, 2001.) Ulkopuolisuuden kokemus tyypillisesti aktivoituu kantanäkykokemuksissa kivuliaana. Joskus lapsi voi kokea vanhempiparin 'Onnellisena parina Paratiisissa', ja mieltää itsensä ulko- puolisenä tarkkailijana, 'taivaasta ulossuljetun Saatanan' roolissa, jääden kantamaan pahan kokemusta. Tällainen ihminen pelkää toisten kateutta, ahdistuu omasta menestyksestään ja on taipuvainen uhrautumaan. (Britton, 1998, 123.)

Suhteessaolon fantasioiden sisältö lapsen mielessä rakentuu toisaalta perimässä saaduista vieteistä ja toisaalta ulkoisten objektien tavasta olla suhteessa lapseen ja lisäksi lapsen sisäistykset näistä suhteista. Näin syntyneet fantasiat ovat aluksi osaobjektitasolla, rinta ja penis, kunnes prosessin kautta saavat kokonaisobjektin muodon, äiti ja isä. Sisäiset objektit ovat myös suhteessa toisiinsa. Kantänäkyfantasia onkin tällainen sisäisten objektien keskinäinen suhde. (Hyrck, 2001.)

#### 4.1 Sulautunut vanhempipari

Varhaisin kantanäkyfantasia lapsen mielessä on sulautuneet vanhemmat -hahmo (*combined parent figure*), mikä on hyvin primitiivinen versio suhteessaolosta; osaobjektitasoiset vanhemmat ovat kiinnittyneet kiihottuneesti ja kauhistuttavasti toisiinsa jatkuviin orgioihin, tyydyttyen yhdessä toisistaan lapsen kustannuksella. Lapsi ei koe tuota orgiaa vain tyydyttävänä, vaan myös vaarallisena vanhemmille, sillä hänen oma projisioitu raivonsa ja vihansa täyttää tuon vanhempien välisen yhteyden murhanhimoisuudella. Yksinäisyyden, ulkopuolisuuden kokemus sekä kateus vanhempien keskinäistä suhdetta kohtaan nostattaa lapsessa väkivaltaisia ja sadistisia assosiaatioita. Lapsi voi hyökätä paria vastaan väkivaltaisesti tuhotakseen tämän yhteyden. Kateuden ollessa erittäin voimakasta, sisäinen yhdistynyt vanhempipari tulee erittäin vahvaksi ja haittaa depressiivisen position ja oidipuskompleksin läpityöstämistä. Yhdistynyt vanhempipari estää näkemästä vanhempia erillisinä ja vuorovaikutuksessa keskenään itsenäisesti. (Spillius, ym., 2011, 272.)

Oraalis-eroottiset ja oraalisahmivat sekä anaaliseroottiset fantasiat ovat myös kuvausta tästä vaiheesta, samoin kuin arkaaiset fantasiat oman ruumiin rajojen menettämisestä. Lapsen inestiset toiveet kummankin vanhemman omistamisesta ja molempien kuviteltujen voimien ruumiillisesta sisäistämisestä voivat ilmetä myöhemmin elämässä ruumiillisina oireina tai esimerkiksi sublimatorisina toimintoina, neuroottisina oireina ja seksuaalisina poikkeavuuksina. (McDougal, 2003, 20, 25.) Kahden sukupuolen toisiaan täydentävän symbolisen mielikuvan sisäistäminen edellyttää luopumista siitä lapsenomaisesta toiveesta, että voisi sekä olla että omistaa molemmat (emt,

32). Tarina luudalla lentävästä noita-akasta kuvaa fallista naista, joka on ikään kuin nielaissut peniksen, omaten näin molemmat sukupuolet. Myös oheinen naispotilaan kertoma uni kuvaa samaa teemaa:

*” Voitin arpajaisista erikoisen kondomin, jonka käyttöaika oli hyvin rajallinen. Viehättävä naapurin nainen oli siinä ja ryhdyimmekin harrastamaan seksiä. Ei ollut varmaa, kummallako meistä oli penis vai oliko se yhteinen, mutta laittelimme kondomin suuren peniksen suojaksi, ja ryhdyimme aktiin. Paikka oli julkinen puisto, mutta ihmiset eivät juuri kiinnittäneet meihin huomiota. Huoma- sin kuitenkin bussipysäkillä miehen, joka katsoi meitä ankarasti, ja lähdimme pakenemaan miestä. Miehen vihainen katse seurasi meitä, ja juoksimme metsään, missä hahmotin naapurin naisesta vain paljaana olevat rinnat. Penis oli kadonnut. Mies ei saanut meitä kiinni, sillä heräsin.”*

Kantanäkyfantasian ahdistavuus voi aikuisuudessa saada somaattisen oireen tai jopa sairauden muodon. Äitiin suuntautuvat seksuaaliset toiveet, fantasiatoive äidin kuristamisesta tai suuhun ahmaamisesta eroottisessa ja kuolemankaltaisessa ekstaasissa voivat olla tunnistettavissa, ja edelleen vielä primitiivisempi toive äitiin sulautumisesta, fantasia tulla häneksi voi näyttäytyä vaikkapa allergisena ihoreaktiona tai vatsahaavana. (McDougal, 2003, 20–22.)

#### 4.2 Suhteeton vanhempipari

Pakkomielteen vallassa oleva ihminen kontrolloi ja hyökkää mielensisäistä perusparia vastaan ja epäily estää häntä päästämästä paria vapaasti suhteeseen toistensa kanssa. Kantanäkyfantasian kehityksellinen käyttö edellyttää lapselta kykyä asettua ulkopuoliseksi kolmanneksi. Ellei näin ole, toisten väliset suhteet eivät pysy hänen mielessään, ja hän kieltää mahdottomana sellaisenkin fantasian, että vanhemmilla voisi olla keskinäistä yhdyntää. Myöhemmin koulussa tai peleissä esille tulevat estot ja neuroosit määrittyvät kantanäkyfantasian sisäistysten kautta. (Spillius, ym., 2011, 109, 452.)

Mikäli lapsen kateuden tunteet ovat estäneet häntä yhdistämästä sisäistä paria mielessään, hänen on vaikea yhdistellä muitakaan asioita. Oman kyvyttömyyden tunnistaminen saa lapsen kadehtimaan toisia heidän kyvystään. Lapsi ei uskalla päästää mitään asioita toistensa lähelle, kun alunperin toistensa yhteyteen päästetty sisäinen pari on tuhonnut toisensa lapsen mielessä. Lapsen on myös vaikea samaistua mieheksi tai naiseksi, koska seksuaalisen identiteetin ydin on suhteessaolossa

toiseen sukupuoleen. Kleinin mielestä sisäisen parin erillään pitäminen voi johtaa oppimisvaikeuksiin ja tulla esteeksi älyllisen, seksuaalisen ja esteettisen luovuuden kehittymiselle. (Hyrck, 2001.) Igra (2003, 171) kuvaa lapsella ilmenevän ajatushäiriötä, mikäli sisäisestä maailmasta puuttuu 'ajatteleva pari', jonka kanssa yhdessä työstää ongelmia ja edistää 'tiedostamatonta tietoa.

Yksi kateuden rakenneosa on tuhoavuuden vietti, joka haluaa tuhota havainnon erillisestä objektista ja erilaisuuden merkityksestä. Britton kuvaa kaikessa henkisessä ja fyysisessä jakamisessa näyttäytyvän psyykkisen ihon ohut- tai paksunahkaisuuden. Hän kuvaa narsistiselle häiriölle alttiin persoonallisuuden allergisoituvan toisten mieliä kohtaan, jolloin ihmissuhteet värittyvät antipatialla. Erillisyyttä ja erilaisuutta ei voida sietää, ja kateuden siivittämä tuhoavuuden vietti näyttäytyy suhteessaoloa vastustavana taipumuksena. Toisaalta on halu omistaa objektin ominaisuudet, ja toisaalta on kiihko tuhota objekti häiritsevän kateuden tunteen lähteenä. Kateuden libidinaaliset ja antilibidinaaliset juuret näyttäytyvät tässä. Vastalääkkeeksi toiseuden tuhoamiselle Britton mainitsee samaistumismahdollisuuden ja inhimillisen rakkauden voiman. (Britton, 2003, 127, 147.)

Halkomisvaiheeseen juuttunut henkilö tarvitsee toisia ihmisiä lähinnä omien tunteidensa projisointipaikkana, ja imeäkseen toisista itseensä ominaisuuksia. Ihmissuhteet jakautuvat mustavalkoisesti enkeleihin ja hirviöihin, kun hyvä ja paha eivät pääse kosketuksiin. Kokiessaan itsensä pahaksi henkilö pyrkii idealisoimaan muita, ja pettymyksen tullessa idealisaation kohde muuttuu. Kaikkivoipaisten tunteiden vallassa oleva ei luota kehenkään, ja alkaa vaatia ja pakottaa pyrkien hallitsemaan muita saadakseen hyvää itselleen. Siksi kaikkivoipaiset ja väkivaltaiset persoonallisuuden puolet tuntuvat ihanteellisilta ja tavoittelemisen arvoisilta, kun taas hellyyden ja rakkauden tunteet näyttäytyvät heikkoutena ja suorastaan epämiellyttävinä. Lohkotussa maailmassa asioita ei voida yhdistellä luovasti, ja siksi ajattelu jääkin konkreettiselle tasolle. Sisäisen maailman kokemuksia on vaikea yhdistää ulkoisiin realiteetteihin, ja siten sisäiset objektisuhteet eivät muutu realistisemmiksi. (Hyrck, 2001, 82.)

Jos lapsi kokee äidin alistavana, vaikutuspiiriinsä ahmaisevana ja viettelevänä, hän koettaa tehdä sisäisen äidin vaarattomaksi erottamalla hänet sisäisestä isästä, ja sijoittamalla myös äidin hyvät puolet tähän sisäiseen isään, josta sitten tulee idealisoitu, kaiken hyvän lähde. Idealisaatio seuraa, mikäli isä ei kykene tukemaan lasta irrottautumaan varhaisesta, kaikkivoipaisesta äidistä ja luomaan suhdetta oidipaaliseen äitiin. Hyvä kontakti molempien sukupuolten edustajiin mahdollistaa lapselle persoonallisuutta suojaavan maskuliinisuuden sisäistämisen ja vastavuoroisuus sisäisissä ja ulkoisissa objektisuhteissa on eräs persoonallisuuden kasvun ja muutoksen edellytys. Kyvyttömyys sisäisen parin yhdistämiseen estää siten persoonallisuuden integraatiota, ja johtaa kaikenlaisen

vastaan- ottamisen vaikeuteen. Erityisen vaikeaa on ottaa vastaan ja arvostaa toiselta saatua tukea ja myötätuntoa. Antamiseen ja saamiseen liittyvän vuorovaikutuksen puuttuessa sisäinen integraatio pysähtyy. (Hyrck, 2001.) Tähän liittyy itseriittoisuuden problematiikka, joka on nykyisin yleistä. Pyrkimys tulla omillaan toimeen johtaa oman tarvitsevuuden ja riippuvuuden kieltämiseen suhteessa toisiin.

Mikäli lapselta puuttuu riittävän hyvä ja vakiintunut suhde rintaan ja äitiin joutuessaan kohtaamaan primitiivisen kantanäyn, hän ei kestä, jolloin hänen normaalit projektiiviset prosessinsa lakkaavat toimimasta. Myös kantanäkyfantasian kehityksellinen käyttö edellyttää kykyä asettua kolmannen asemaan. Ellei näin ole, toisten väliset suhteet eivät pysy mielessä, ja lapsi kieltää mahdollomana sellaisenkin fantasian, että vanhemmilla voisi olla keskinäistä yhdyntää. Lapsen myöhemmässä kehityksessä, esimerkiksi koulussa ja peleissä esille tulevat estot ja neuroosit määrittävät kantanäkyfantasian representaatioiden kautta. (Spillius, ym., 2011, 109.)

Lapsen kehityksessä samaistuminen äitiin on tärkeä. Samaistuminen vaimentaa vihamielisyyttä toiseutta kohtaan. Inhimillisen rakkauden voima ja taipumus samaistumiseen ovat vastavoimina sisäänrakennetulle yllykkeelle tuhota toiseus. Narsistiselle häiriölle alttiit persoonallisuudet ovat psyykkinen muoto atopiasta, allerginen taipumus toisten mieliä kohtaan, ja heidän intiimit suhteensa ovat siksi antipatian riivaamia. Kateelliset objektsuhteet ovat ahneuden ja muukalaisvihamielisyyden (vihamielisyys erilaisuutta kohtaan) yhdistelmiä. Halu omistaa objektin ominaisuudet yhdistyy kiihkoon tuhota objekti häiritsevien tunteiden lähteenä. Kateudella on sekä libidinaaliset että anti-libidinaaliset juuret. Mentaalisen ja fyysisen tilan jakamiseen liittyvissä reaktioissa näyttäytyy psyykkinen iho, sen ohut- tai paksunahkaisuus. (Britton, 2003, 127, 147.)

#### 4.3 Väkivaltainen vanhempi

Primitiiviset ja väkivaltaiset versiot kantanäkyfantasiasta ovat tyypillisiä silloin, kun lapsi ei ole sisäistänyt turvallista äiti-suhdetta. Pelottaviksi jäävissä kantanäkyfantasioissa sisäisen parin koetaan pilaavan toisiaan. Lapsesta on nöyryyttävää kohdata vanhempien keskinäinen suhde ja kokea oma pienuutensa sen edessä, jolloin lapsi luo mielessään fantasioita tuosta suhteesta kauheina, murhaavina, sado-masokistisina tai masentavina kuvina tuhotusta parista tuhotussa maailmassa. Lapsi liittää nämä suhteessaolon muodot seksuaalisuuden tunteisiin, ja hänen saattaa olla vaikea yhdistää hoitavaa äitiä ja seksuaalisuutta kokevaa äitiä. Lapsen fantasioissa seksuaaliset vanhemmat tuntuvat murskaavan toisensa, erittäen toisiinsa myrkyllisiä aineita yhdyntöjensä aikana. Tällainen

fantasia murskaavasta suhteessaolosta voi olla piilevänä myös aikuisissa ihmissuhteissa, estäen rakentavan yhdessäolon. (McDougal, 2003, 20–24.)

Kun kantanäky kehittyy sado-masokistiseksi, yksilön sisäiset objektit ovat suhteessa toisiinsa julmalla, kiduttavalla tavalla. Sadomasokistinen henkilö ei ole kyennyt integroimaan persoonallisuutensa miehisiä ja naisellisia puolia. Masokistinen puoli edustaa avuttomuutta ja riippuvuutta, joita sadistinen puoli halveksii, vihaa ja pilkkaa, nujertaen masokistisen puolen valtaansa. Uhrinsa kärsimyksistä nauttiva väkivaltainen sadisti taistelee pohjimmiltaan itsessään olevaa heikkoutta vastaan, jota ei kykene hyväksymään. Riippuvainen ja avuton puoli ei koe itsellään olevan oikeutta muuhun kuin kärsimykseen ja alistumiseen, vaikkakin tuntee ylemmyyttä asettumalla sadistin vihaisuuden yläpuolelle ja sijoittamalla kaiken pahuuden sadistiseen puoleensa, jota kuitenkin ihailee. Väkivaltaisessa ja korostuneen seksuaalisessa kantanäkyfantasiassa vastavuoroisuus ja hellyyden ja rakkauden tunteet jäävät puuttumaan. Pakonomainen seksuaalisuus on keino rauhoittaa itseä, ja toisaalta ehtymätön kumppaneiden hankkiminen on pyrkimys osoittaa, ettei kastraatiota ole tapahtunut. Lapsi, joka oli aikoinaan vanhempien suhteen avuton tarkkailija tai voimakkaan seksuaalisen kiihotuksen uhri, voi nyt kontrolloida seksuaalisuuttaan. (Hyrck, 2001.)

Pelottaviksi jäävissä kantanäkyfantasioissa sisäisen parin koetaan pilaavan toinen toisiaan tai suhde on sadomasokistinen tai pahimmillaan vuorovaikutuksen uskotaan olevan murhanhimoista ja kuolemaan johtavaa. Lapsi liittää nämä suhteessaolon muodot seksuaalisuuden tunteisiin, ja onkin aika yleistä, että lapsen on vaikea yhdistää hoitavaa äitiä ja seksuaalisuutta kokevaa äitiä. Tästä voi rakentua mieleen kuvat naisesta kahtiajakoisena: puhdas ja eettinen tai pornografinen ja perverssi. (Britton, 1989.)

Lapsen fantasioissa seksuaaliset vanhemmat tuntuvat murskaavan toisensa, erittäen toisiinsa myrkyllisiä aineita yhdyntöjensä aikana. Tällainen fantasia murskaavasta suhteessaolosta voi näyttäytyä myös aikuisissa ihmissuhteissa. (McDougal, 1995, 24.) Vastavuoroisuus sisäisissä ja ulkoisissa objektisuhteissa on eräs persoonallisuuden kasvun ja muutoksen edellytys. Kyvyttömyys sisäisen parin yhdistämiseen estää siten persoonallisuuden integraatiota, ja johtaa kaikenlaisen vastaanottamisen vaikeuteen. Erityisen vaikeaa on ottaa vastaan toiselta saatua tukea ja myötätuntoa, eikä sitä arvosteta. Antamiseen ja saamiseen liittyvän vuorovaikutuksen puuttuessa sisäinen integraatio pysähtyy. (Hyrck, 2001, 83.)

Steyn tapausesimerkissä mies haluaa tulla seksuaalisesti naisen vahingoittamaksi, jolloin genitaalinen halu oli kääntynyt rangaistuksen toiveeksi. Mies halusi tulla 'äitinsä hakkaamaksi', vaikka

todellisuudessa hänen isänsä oli pahoinpidellyt häntä lapsena. Tässä perversissä masokismissa oli kyse pienen lapsen fantasiasta naisen roolista. Objekti oli vaihtunut isästä äitiin, ja lisäksi tarve saada isältä rakkautta osakseen muuntui väkivaltaiseksi. (Steyn, 2009.) McDougal sanoo, että varhaisessa libidinaaliset ja aggressiiviset pyrkimykset eivät juurikaan ole erotettavissa toisistaan, rakkaus ja viha ovat varhaisessa kietoutuneet toisiinsa (McDougal, 2003, 143.) Vääristynyt kantanäkyfantasia voi johtaa myös dominoivuus - alisteisuus asetelmaan, jolloin toisen erillisyyden kunnioittaminen puuttuu ja valtasuhde on sivuuttanut vastavuoroisuuden.

Freud (1910) kuvaa lapsen tulkitsevan vanhempien välistä vuorovaikutusta siten, että haluttu vanhempi näyttäytyy uskottomana ollessaan lapsen sijaan suhteessa toiseen vanhempaan. Freud toteaa uskottomuuden olevan syvä narsistinen haavauma, joka nostattaa koston fantasioita. Murhaavuuden tunne uskotonta vanhempaa kohtaan on yhtä suuri kuin kilpailevaa vanhempaa kohtaan. Lapsi näkee halutun vanhemman hyvänä ja kilpailevan vanhemman pahana. Freudin mukaan oidipaalikonflikti näyttäytyy aikuisen rakkaussuhteissa varhaisessa haavoitetun kolmannen osapuolen tarpeina. Kolmiorakkaussuhteissa joku tulee hylätyksi katselemaan tyydyttävän onnellista paria ja kokee hylkäämistä ja nöyryytystä häviäjänä, ja seksuaalisesti riittämättömänä. Tämä johtaa identifioitumiseen halutun, mutta uskottoman vanhemman kanssa, joka kuitenkin saa pettäjän muodon. Lapsi kasvaa aikuiseksi, joka viettelee ja pettää toisia, kuten hän tunsikin tulleen viettelystään ja petetyksi. Freud, samoin kuin Klein toteaa oidipaalisen prosessin olevan keskeinen koko psykologiselle kehitykselle, kuvaten mielen dynamiikkaa ja rakennetta. (Rusbridger, 2004, 733.)

## 5 Siirtymä tyydyttävään suhteessaoloon

Kantanäkyfantasia ei ole pelkästään kateutta ja ulkopuolelle jäämisen kokemusta. Siitä voi tulla myös luovuuden ja elinvoimaisuuden lähde, kun sisäinen vanhempi on mahdollista vapauttaa rajoittavista projektiivisistä identifikaatioista. Kehitys tapahtuu tiedostamattomasti, sisäisten objektien kehittyessä symbolisten muutosten avulla. (Igra, 2006, 169 -170.)

Hyrck toteaa, että kuten depressiiviseen positioon siirtymisen edellytyksenä on objektin sisällyttäminen, niin kantanäkyfantasian sisäistäminen edellyttää molempien vanhempien kykyä sisällyttää lapsen vaikeita tunteita. Tässä rakastavien vanhempien sisällyttämisprosessissa myös kantanäkyfantasia voi muuntua ja superegon ankaraus laimentua sallivammaksi. Vihamielinen superego kesyyntyy rakkauden voimasta, kun vanhemmat kykenevät sisällyttämään lapsen sietämättömiä tunteita, ja vanhempien asenne lapseen on inhimillisempi kuin lapsen projektio (Hyrck, 2006, 258). Kyky rakastaa itseään, tuntea empatiaa itseä kohtaan ja uskallus avoimuuteen läheisissä

suhteissa pehmentää mielenmaastoa uuden vastaanottamiselle ja persoonallisuuden muutokselle. Kateus vanhempien keskinäistä suhdetta kohtaan häviää ja lapsi voi sallia vanhemmille keskinäisen suhteen, sietää ulkopuolisuuden tunteen ja kateuden. Tällöin vanhempien hyvä pari sisäistyy lapsen mieleen. (Hyrck, 2001.) Kleinin mukaan kyky yhdistellä asioita yleensäkin luovalla tavalla, edellyttää sitä, että pystyy yhdistämään mielessään vanhemmat pariksi, hyvällä tavalla yhteyteen toistensa kanssa. Kehityksen etenemisen kannalta keskeistä on, että lapsi ymmärtää ja hyväksyy oman riippuvuutensa ulkoisista objekteista. (Hyrck, 2012, 256.)

Ajattelen niin, että kantanäkyfantasia säätelee etenemistä depressiivisessä positiossa ja oidipaali prosessissa, toimien ikään kuin rajoittimena tai (vääristyneenä) peilinä suhteissa oloissa, ei pelkästään ihmissuhteissa vaan suhtautumisessa elämään yleensäkin. Segalin (2007) sanoin siirtymä paranoidis-skitsoidisesta positioista depressiiviseen mielentilaan on evoluutiota väärintulkintojen hulluuden maailmasta terveempään maailmaan, missä sisäinen ja ulkoinen ovat erilaistuneet ja missä konflikti ja ambivalenssi voidaan kohdata (Segal, 2007, 50). Tähän muutokseen luonnostaan vetää sisäsyntyinen pyrkimys korjaantumiseen, mitä vahvistaa rakkauden tunteiden ja aggressiivisten impulssien yhtäaikaisuus. Halu antaa ja vastaanottaa libidinaalista tyydytystä edistää korjaantumista. (Klein, 1998, 410.)

Jotta objekti ja itse voidaan nähdä kokonaisina, tarvitaan tietynasteinen erillisyys ja etäisyys. Erillisyyden tunnistaminen ja objektin havainnoiminen sekä hyvien että pahojen ominaisuuksiensa kanssa nostattaa 'näkemisen ahdistuksen'. Objektin näkeminen realistisemmin avaa mahdollisuuden integraatiolle, vaikkakin siitä heräävät tunteet kuten kateus, mustasukkaisuus, pettymys, raivo, menetys, syyllisyys ja katumus ovat vaikeita sietää. Kehityksen jatko riippuu kriittisesti kapasiteetista kärsiä, kestää ja toipua näistä kokemuksista. Rakkauden ja vihan yhtymäkohta vie meidät kohtaamaan elämämme syvimmän konfliktin. Klein kuvaa ambivalenssin ja sen seurausten ymmärtämisen olevan keskeistä depressiivisessä positiossa. (Steiner, 2011, 4–6.)

Depressiivisessä positiossa äiti näyttäytyy kokonaisobjektina, erillisenä yksilönä omine oikeuksineen, eikä enää alkukantaisena osaobjektien joukkona, jota vastaan tulisi taistella, vaan hänet tunnistetaan sekä hyvyyden että pettymyksen lähteenä. Tällöin lapsi saa kosketuksen myös separaatioon, erillisyyteen äidistä, samoin kuin kapasiteettiinsa sijoittaa äitiin. Tämä tuo mukanaan kokonaisen maailmankuvan, jossa lapsi tulee tietoisemmaksi itsestään, ajatuksistaan ja mitä on olla erillinen persoona, eikä vain peilikuva itsestään. Lapsi tunnistaa omat ambivalentit tunteensa ja syyllisyyden niistä. Äidin erillisyys ja hänen suhteensa erityislaatu isän kanssa herättää lapsessa syvää epätoivoa, herättäen vihaa molempia vanhempia ja erityisesti heidän keskinäistä seksuaalista

suhdettaan vastaan, josta potentiaalisesti voisi syntyä myös lisää lapsia. Kateus, mustasukkaisuus ja katkeruus koetusta vääryydestä nousee tuhoavana kaikkea hyvää kohtaan. Tunteiden siirryttyä toimintaan fantasioissa ja realiteeteissa, lapsi kokee koko maailman tulleen tuhotuksi. Kun lapsi tulee tietoiseksi omista tarpeistaan suhteessa vanhempiin, hän katuu, tuntee syyllisyyttä ja epätoivoa. Syyllisyys on depressiivistä ja voi johtaa katumukseen ja toiveeseen korjaantumisesta ja korjaamisesta. Se nousee rakastavien ja murhaavien impulssien yhteiselosta, johtaen 'rakastetun objektin menetykseen' eli tietoisuuteen, että tarvitsee ja arvostaa hyviä objektejaan ja sen tunnistamiseen, että itsellä on kyky suojata ja varjella heitä. (Steiner, 2011, 104–105.) Tässä suruprosessissa lapsen mieli eheytyy, ja hän valmistautuu kohtaamaan ulkopuolista maailmaa ja kaikkea sitä, mitä elämä tuo.

Kun separaation seurauksena saa kyvyn nähdä toinen erillisenä, tulee myös itselle tunne nähdyksi tulemisesta. Aiempi narsistinen ihailluksi tulemisen tarve murtuu, omaa itseihailua arvioidaan kriittisesti, ja narsistinen ylemmyys korvautuu hämmennyksen, häpeän ja nöyryytyksen tunteilla. Psykkisestä suojautuneisuudesta luopuminen mahdollistaa nähdyksi tulemisen, ja häpeän ja nöyryytyksen kokemisen. Nämä kokemukset konfrontoivat lasta kohtaamaan uusi realiteetti, ja ne täytyy kestää, jos halutaan kehitystä suhteessa depressiivisen position ahdistuksiin. Jotta kehitys etenisi, näiden psyykkisten prosessien täytyy tulla läpityöstetyiksi. Mikäli häpeän tunne jää kehittymättä, lapselta jää puuttumaan tärkeä pidättämisen kyky, ja hänestä kasvaa häpeämätön, mutta jos pidättyneisyys on liian ankaraa, hän voi kasvaa yliherkäksi häpeän suhteen. Joskus tarkkailija tarjoaa kehu- ja ihailua ja rohkaisua, mutta usein tarkkailevan hahmon pelätään olevan vihamielinen ja hyökkäävä, saaden lapsen kokemaan alemmuutta, heikkoutta ja tuhoutumisen pelkoa. Jos sisäinen tarkkailija suhde on liian vainoava, hämmennyksen, häpeän ja nöyryytyksen tunteet voivat sekoittua primäärien ambivalenssin tunteiden läpityöstämisen kanssa suhteessa hyvään objektiin, ja estää kehitystä depressiiviseen positioon ja tietoisuus erillisyydestä tulee tuhotuksi. Näköaistilla on tärkeä rooli kehitysprosessissa. Haju, maku, kosketus ja tasapaino korostuvat aivan kehityksen alussa, mutta näköaistin merkitys korostuu erityisesti separaatiovaiheessa, jolloin projektiot ja identifikaatio välittyy silmien kautta; katseella lävistäen voidaan päästä objektin sisään ja katseen kautta voidaan myös identifioitua siihen. (Steiner 2011, 6–10, 18, 38.)

Kun kateus vanhempien keskinäistä suhdetta kohtaan häviää, vanhempien suhde sallitaan ja ulkopuolisuus siedetään, vanhempien hyvä pari sisäistyy lapsen mieleen. (Hyrck 2001.) Sisäistettyjen vanhempien seksuaalisuhde jää taustalle, kun lapsella ei ole enää tarvetta kontrolloida sitä, hän voi tunnustaa heidän merkityksensä, eikä halua häiritä heidän aikuista yhdessäoloaan (Igra 2006, 172).

Kleinin mukaan kyky yhdistellä asioita yleensäkin luovalla tavalla edellyttää sitä, että pystyy yhdistämään mielessään vanhemmat pariaksi, hyvällä tavalla yhteyteen toistensa kanssa. Kehityksen etenemisen kannalta keskeistä on, että lapsi ymmärtää ja hyväksyy oman riippuvuutensa ulkoisista objekteista (Hyrck, 2006, 256).

Huojunta paranoidis-skitsoidisen position ja depressiivisen position välillä on rinnakkainen kolmio-suhteen sietämisen ja hyväksymisen välillä. Kolmiotilassa on kahdenlaista linkittymistä hahmojen kesken: seksuaalinen linkki vanhempien välillä ja riippuvuuden linkki lapsen ja vanhempien välillä. Monet mielen toiminnot ovat riippuvaisia siitä, että oma erillisyys ja vanhempien keskinäinen seksuaalinen pari tunnustetaan realiteettina. Voidessamme identifioitua vanhempipariin, tarkastelemme asioita tervejärkisemmin, kykenemme ajattelemaan, symbolisoimaan ja olemaan taiteellisesti luovia ja lopulta löytämään oman seksuaalisen elämän. Vastakkainen kehitys johtaa narsistiseen oirehdistaan, perversioihin ja psykoosiin. Narsismissa keskeistä on oma erinomaisuus ja luovuus, vanhempiparin hedelmällisyyden ja luovuuden tullessa kielletyksi. Perversiossa sisäinen oidipaalinen pari on julmasti hyökkäävä ja sado-masokistinen, koska se on koettu julmasti ulossulkevaksi (fantasi-assa tai realiteetissa). Psykoosissa paria vastaan hyökätään ja sitten identifioituaan tähän tuhottuun liittoon, jolloin tuhoutuu myös kyky käyttää omaa mieltä. (Rusbridger 2004.) Kolmiotilaan siirtyminen mahdollistaa objektisuhteen havainnoinnin lisäksi mahdollisuuden havainnoida ja reflektoida itseä vuorovaikutuksessa toisten kanssa. Tällöin voi esimerkiksi nauraa itselle, ja kykenee objektiiviseen arviointiin, sekä oikeassa olemisen sijaan ymmärtää omien näkemysten subjektiivisuuden. (Steiner 2011, 98, 134.)

Paranoidinen tai depressiivinen ratkaisu oidipuskompleksiin on perustavanlaatuinen valinta, vaikka se harvoin koetaan 'valinnaksi', kun tiedostamaton paine ohjaa suuntaa ja toiseen. Kehityksellisesti tässä on kysymys valinnasta 'kastraation' ja 'isän murhan' välillä. 'Kastraatiossa' kehityspotentiaali katkaistaan, kun taas 'isän murhassa' kyetään irrottautumaan vanhemmista ja ottamaan vastuu omasta elämästä. Depressiivinen ratkaisu mahdollistaa uuden sovituksen (*reconciliation*) ja anteeksiannon, kun taas paranoidinen tekee sen mahdottomaksi. Kapasiteetti kohdata molemmat, omnipotenssi ja objektin menetys on olennaista psyykkisen muutoksen kannalta. Surutyössä yhdistyy kaikki-voipaisuudesta luopuminen ja menetyksen realiteetin kohtaaminen, mikä on olennaista psyykkisen muutoksen kannalta. Kehityksen mahdollisuus ja muutos johtaa suruun, kun taas muutoksen vastustaminen johtaa masennukseen. (Steiner 2011, 13, 20.) Surutyössä oidipaaliprosessi ja depressiivinen positio näyttäytyvät sisäkkäisinä prosesseina.

Oidipaaliseen kolmiotilaan siirtyminen mahdollistaa objektisuhteen havainnoinnin, ja myös mahdollisuuden havainnoida ja reflektoida itseä vuorovaikutuksessa toisten kanssa. Tämä myös mahdollistaa esimerkiksi nauraa itselle, ollessamme itsemme. (Steiner 2011, 143.) Mielensisäinen kol- miotila on edellytys myös objektiiviselle arvioinnille, ja mahdollistaa oikeassa olemisen sijaan tun- nistaa omien näkemysten subjektiivisuus (Steiner 2011, 98).

Vanhemmat-yhteydessä-toisiinsa voi mielikuvissa näyttäytyä toisiaan syöttävinä ja toisilleen lahjoja antavina tai vanhempiparin voidaan kokea olevan genitaalisesti hyvällä tavalla yhteydessä toisiinsa. Oidipaalivaihe tuo vanhemmat esiin ajattelevana parina. Tällöin pari voi myös yhtyä, koska he ovat erilaisia ja saavuttaa yhteenkuuluvuutta, koska heidän välillään on tilaa, ja olla myös vuorovaikutuksessa keskenään, koska molemmat haluavat antaa. Tällainen sisäinen pari antaa ajatuksille tilaa ja merkityksille mahdollisuuden syntyä. (Igra 2006, 169–170.)

Segal on havainnut, että joillakin ihmisillä on muista poikkeava kyky kommunikoida tiedostamattomien fantasioiden kanssa symboleja käyttäen. Heillä on hyvä kosketus tunne-elämäänsä ja he synnyttävät uusia symboleja jatkuvasti ja vapaasti. He ovat tietoisia kyvystään ja pystyvät käyttämään primitiivisiä fantasioitaan luovasti. Depressiivisessä positiossa oleva pystyy myös käsittelemään varhaislapsuudessa syntyneitä ristiriitoja uudella tavalla, koska hänen sisäinen maailmansa ei enää ole mustavalkoisen ajattelutavan rajoittamaa. Varhainen oidipaalivaihe kantanäkyfantasioineen vaikuttaa symbolien käytön kehittymiseen tai estymiseen. (Hyrck 2006, 266.)

*”Haluamme rakastaa, vihata ja tuntea objektimme,  
ja meillä on perustarve olla rakastettu,  
pelko olla vihattu ja  
halu tulla ymmärretyksi.”*

(Britton 1998, 3.)

## 6 Pohdinta

Kantanäkyfantasiassa tiivistyy ihmisen piilotajuinen käsitys keskinäisen yhteyden merkityksestä. Parhaimmillaan se on rakkauden, luovuuden ja yhteyden ilmentymää, mutta pahimmillaan tuhoava voima, joka estää vuorovaikutusta tukahduttaen kasvua ja kehitystä.

Kantanäkyfantasiaa ovat eri teoreetikot kuvanneet hajanaisesti, mutta teorioita yhdistäessä selkiintyy kokonaiskuva, joka avaa piilotajuisen ilmiön keskeisen merkityksen kaikessa vuorovaikutuksessa. Ihmistieteessä ei lopullista totuutta ole, ja erityisesti tässä aihepiirissä teorian kehittämislle ja

selkiinnyttämiselle olisi edelleen tilausta. Viitekehyyksen valinta rajasi työn lähdeaineistoa, mutta yhdenmukaisti käsitteistöä. Mielelläni olisin tutustunut aiheen kirjallisuuteen vielä laajemmin, sillä kantanäkyfantasia osoittautui varsin hedelmälliseksi ajattelun avaajaksi ja uudelleen muokkaajaksi.

Yhteiskunnallisesti kantanäkyfantasian merkityksen ymmärtämisen tarve korostuu sekä lasten suojaamisen huomioimiseksi, että perhemuotojen moninaistuessa uusien mielen sisäisten kehityksellisten vaikutusten ymmärtämiseksi. Nykyisin jo huomioidaan, että lasten seksuaalikehityksen turvaamiseksi lapsen on hyvä nukkua eri huoneessa kuin vanhemmat, mutta samaan aikaan lähes joka lapsella on puhelimessaan Internetin kautta suora pääsy uteliaisuuden lähteille. Uusperheissä lasten mieliin rakentuu monikerroksiset tunnesuhteet 'sinun, minun ja meidän' lasten välisissä vuorovaikutussuhteissa. Tulevaisuudessa myös samaa sukupuolta olevien vanhempien lasten suhteessaoloissa syntyvien piilotajuisten merkitysten tutkiminen olisi erittäin tärkeää.

## Lähteet:

Britton, R. (1998). *Belief and Imagination*. London: Routledge.

Britton, R. (2003). *Sex, Death, and The Superego. Experiences in psychoanalysis*. London: Karnac Books.

Caper, R. (1999). *A Mind of One's Own. A psychoanalytic View of Self and Object*. East Sussex: Routledge.

Grotstein, J. (2007). *A beam of intense darkness. Wilfred Bion's Legacy to Psychoanalysis*. London: Karnac Books.

Hyrck, R. (2001). *Kantanäkyfantasia yhteyden mahdollistajana ja estäjänä*. *Psykoterapia* 20(2), 66-87.

Hyck, R. (2006). Sisäinen ja ulkoinen todellisuus. Postkleinilainen näkökulma. Teoksessa: *Psykoanalyysin isät ja äidit*. Teoreettisia näkökulmia. K. Mälkönen, P. Sammallahti, K. Saraneva, T. Sitolahti (toim.) Jyväskylä: Therapie-säätiö.

Hyrck, R. (2009). Häpeäalttiin narsistisen potilaan persoonallisuuden rakenne ja haavoittuvuuden huomioiminen hoitosuhteessa brittiläisen objektisuhdeteorian näkökulmasta. *Psykoterapia*. 28(3), 179-197.

Igra, L. (2006). Muutoksia sisäisessä maailmassa. Narsismista, identifikaatiosta ja sisäisistä objekteista. Helsinki: Therapie-säätiö.

Klein, M. (1998). The Psychological Principles of Early Analysis. Kirjassa: *Love, Guilt and Reparation and other works 1921-1945*. London: Vintage.

Lagos, C.M. (2007). *The Theory of Thinking and capacity to Mentalize: A Comparison of Fonagy's and Bion's Models*. The Spanish Journal of Psychology, Vol.10, No. 1, 189-198

McDougal, J. (2003). Tuhatkasvoinen eros. Psykoanalyttinen tutkimusmatka ihmisen seksuaalisuuteen. Helsinki: Therapie-säätiö

Rusbridger, R. (2004). Elements of the Oedipus complex: A Kleinian account. International Journal of Psychoanalysis; 85:731-748.

Segal, H. (2007). Yesterday, Today and Tomorrow. London: Routledge.

Spillius, E., Milton, J., Garvey, P., Couve, C., Steiner, D. (2011). The New Dictionary of Kleinian Thought. East Sussex: Routledge.

Steiner, J. (2011). Seeing and Being Seen. Emerging from a Psychic Retreat. East Sussex: Routledge.

Steyn, L. (2009). Is Feminine masochism a concept worth reviving? International Journal of Psychoanalysis. 90: 867–882.